

2006:95

Tobaksdoft, minnen och mångfald

– Tobakslador i Skåne 2006

Mattias Burman, Ann-Christine Ernstedt och Åsa Jakobsson

Rapport 2006:95

Tobaksdoft, minnen och mångfald

– Tobakslador i Skåne 2006

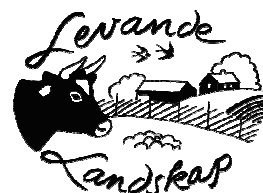
Mattias Burman, Ann-Christine Ernstedt och Åsa Jakobsson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.m.se

© 2006 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2006:95
ISSN 1651-0933

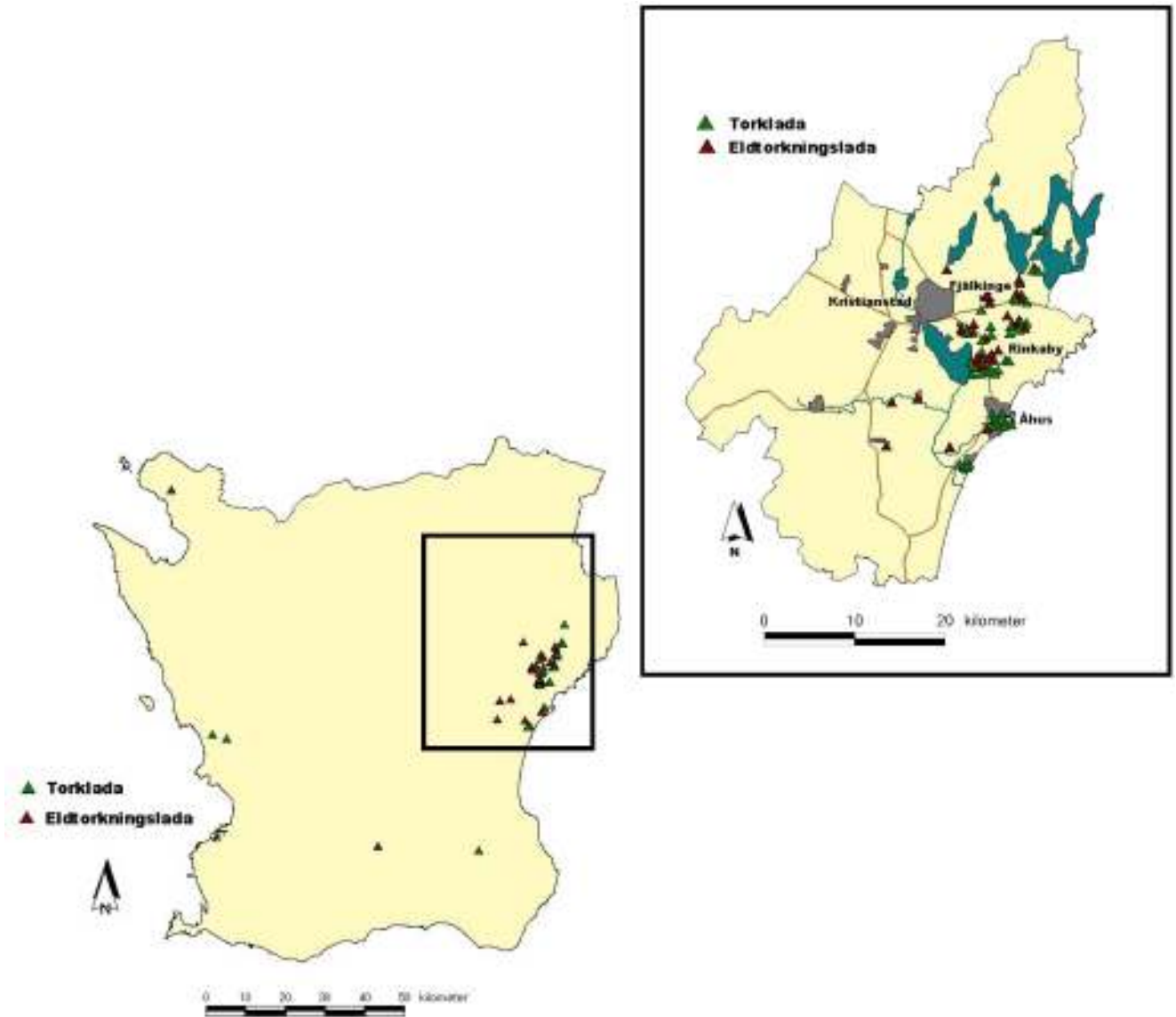
Omslagsfoto: Eldtorkningslada i Kjuge. Foto: Åsa Jakobsson, Regionmuseet.
Layout: Catherine Svensson, Åsa Jakobsson.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Tobakslador i Skåne 2006

Innehåll

Inledning	5
Om tobaksladeinventeringen 2006	6
Kultur- och naturvärden: Oskiljaktiga följeslagare	8
Kortfattat om tobaksodlingens historia	9
Tobaksladornas utseende och användning	10
Ladornas landskap	13
En byggnad på väg att försvinna	19
Liv i ladan	22
Kan en ”brädhög” vara kulturhistoriskt värdefull?	24
Tobaksladorna hjälper oss att minnas	25
Referensförteckning	27
Bilaga	29

Tobakslador i Skåne län enligt inventeringen 2006. Detaljbilden visar Kristianstad kommun, där de flesta kända tobakslador i länet finns.

Inledning

Odling av tobak kan betraktas som ett historiskt särdrag för Skåne, trots att det förekommit på flera platser i landet. Detta inte minst för att produktionen höll sig kvar längre tid i Skåne än i andra landsdelar. Näringen märks fortfarande på ett påtagligt sätt i landskapet, där tobaksladorna kan berätta om en betydelsefull epok som påverkat både människor och miljö. Men hur länge till kommer det att vara så? Ladorna står och förfaller i viss utsträckning då de inte längre fyller någon viktig funktion för jordbrukare och gårdsägare. Kunskapen om att det har odlats tobak i Skåne är knapp hos allmänheten och det finns de som inte alls känner till att det finns tobakslador.

Syftet med 2006 års tobaksladeprojekt är att öka kunskapen kring tobakslador med avseende på hur många som finns kvar i hela Skåne, deras skick och användning samt ladornas betydelse för kulturmiljön och den biologiska mångfalden. Ett annat syfte är att inspirera och uppmuntra till ett bevarande av de spår som människan lämnar efter sig. Det gynnar inte bara efterföljande generationer utan också djur och växter som lever i vår närhet. Denna skrift riktar sig därför i första hand till dig som är ägare av en tobakslada eller annan byggnad som en gång i tiden har använts för att torka tobak. Fokus i texten ligger hos tobaksladorna och inte på tobaksodlingen. För intresserade som vill veta mer om hur odlandet gick till i praktiken kan vi rekommendera Anita Karlssons artikel ”Om tobaksodling i Skåne”, i Skånes Hembygdsförbunds årsbok från 1964.

Tobaksodlingen och dess lador har uppmärksammats i Skåne ett flertal gånger sedan det sista odlingsåret 1964. Redan 1965 visades en utställning om Skånsk tobak på det dåvarande Länsmuseumet Kristianstad i samarbete med Skånes Hembygdsförbund. 1972 gjordes ännu en utställning, denna gång i Zanders magasin i Åhus, då även Åhus hembygdsförening Sankta Annas Gille medverkade. I anslutning till ett kulturminnesvårdsprogram från 1986 utarbetade Länsmuseumet rapporten ”Tobaksodlingen och dess byggnader”. 1994 gav Länsstyrelsen i Kristianstads län ut skriften ”Från tobakslada till stenbrott - en inventering av industrimiljöer i gamla Kristianstads län” i anslutning till ett natur- och kulturmiljövårdsprogram 1993. 1996 genomfördes ett projektsamarbete mellan Länsstyrelsen, Kristianstads kommun och Kristianstads Länsmuseum med en ny byggnadsinventering i gamla Kristianstads län, enbart med avseende på tobakslador. Därefter planerade Regionmuseumet Kristianstad för ett byggnadsvårdsläger 2001, lokaliserat till en tobakslada i Barum, i samarbete med ägaren och Svenska föreningen för byggnadsvård. Tanken var att ett antal byggnadsvårdsintresserade personer tillsammans skulle rusta ladan under 1-2 veckor efter handledning på plats. På grund av för få anmälda ställdes kursen in.

Idén till årets tobaksladeprojekt fanns hos Regionmuseet Kristianstad redan 2004. Anledningen var att det då hade blivit känt att ett flertal lador försvunnit på ett fåtal år. Först i början av 2006 fanns medel för ett förverkligande. 85 % av projektet har finansierats av pengar från Länsstyrelsen i Skåne län, genom bidrag till kulturmiljövård (28:26) och medel för kompetensutveckling inom miljö- och landsbygdsprogrammet (KULM 1 och 2). Regionmuseet Kristianstad, som har ansvarat för projektets utförande, finansierade 15 % av den totala kostnaden.

Om tobaksladeinventeringen 2006

Tobaksladeprojektet 2006 genomfördes i tre steg:

- Återinventering av de 48 lador, som inventerades 1996, i gamla Kristianstads län med dokumentation av skick, skador samt möjliga biologiska värden. Undersökning av antalet kvarvarande tobakslador i gamla Malmöhus län.
- Informationsträff för ägarna med en redogörelse av inventeringsresultatet. Presentation av medel att söka för att bevara tobaksladorna.
- Resultatet från inventeringen och insamlade uppgifter sammanställs i en skrift till ägarna. Material med text, foto och markering på karta kommer att finnas tillgängligt för allmänheten på Länsstyrelsen i Skåne läns hemsida på Internet.

Förutom de tobakslador som är kända sedan tidigare har ytterligare 31 lador återfunnits. Det har skett med ledning av ägarnas berättelser men också med hjälp av det kartotek och de handlingar som finns bevarade hos hembygdsföreningen Sankta Annas Gille i Åhus. Tobaksladeägarna berättade dessutom om fler tobakslador som funnits, men som nu är borta. Inventeringen gör inte anspråk på att vara fullständig, det återstår sannolikt ett ansevärt antal lador i Skåne som en gång använts för torkning av tobak.

I stort sett alla laduägare var positiva till inventeringen och har ett intresse för tobaksladans historia. De flesta kontaktades före besöket och mötte upp vid sina tobakslador. Många har själva anknytning till odlingen och kan ingående berätta om hur man gick till väga.

I de flesta tobakslador finns det spår av tobakshantering i form av detaljer, redskap och material för torkningens genomförande. Ingen lada är intakt med fullständigt bevarad originalutrustning, men med ovanstående spår går det att följa och bekräfta berättelser och minnen.

Tobaksladorna är betydelsefulla för både vår kulturhistoria och det liv som finns i landskapet, men de behöver en funktion. Ovan vänster; Eldtorkningslada i Gringelstad. Ovan höger; Hål för slangar till ångpanna som idag ger busrum till fåglar. Nedan; Torklada i Legeved uppförd omkring 1900 med kallmurad grund, regelverk och glesad panel samt stickspånstak.

Allmänheten intresserar sig också för tobakslador. Grannar och närboende har funderingar kring ladornas historia samt skötsel och bevarande. Även de som inte känner till ladornas ursprung har svårt att passera dem utan att bli nyfikna.

Kultur- och naturvärden: Oskiljaktiga följeslagare

Natur- och kulturmiljöer är starkt sammankopplade med varandra, särskilt i jordbrukslandskapet och inte minst i Skåne där människan har brukat och omskapat varje landyta. Allt sedan människan befolkade landet har växter och djur följt i hennes spår och anpassat sig till de förhållanden som skapats. Man kan prata om ett biologiskt kulturarv, en rik flora och fauna knuten till mänsklig aktivitet under lång tid.

Sedan länge är kulturmiljövården och naturvården delade i varsitt fack där man undersöker och åtgärdar de problem som kan uppstå var för sig. Konsekvensen av ett sådant ofullständigt arbetssätt kan bli att befintliga värden inom en kategori riskerar att fördärvas på det andra värdets bekostnad.

Att integrera natur- och kulturmiljöarbete är ett måste för att på bästa sätt ta tillvara på både kulturhistoriskt värdefulla miljöer och de växt- och djurarter som lever där. Tobaksladeprojektet omfattar därför inte bara en kulturhistorisk aspekt utan även ladornas betydelse för den biologiska mångfalden.

Reklamskyltar, tobaksfrön och handgjorda knivar är några exempel på detaljer från tobaksodlingens tid som kan ses i ett litet tobaksmuseum inrymt i en tobakslada i Åhus, som drivs av Åhus hembygdsförening Sankta Annas Gille.

Kortfattat om tobaksodlingens historia

Tobak började odlas i blygsam skala redan under 1600-talet i Danmark och i Sverige inklusive Finland som då tillhörde riket. Under frihetstiden i början av 1720-talet fick odlingen fäste då det ansågs viktigt att skapa förutsättningar för en inhemsk produktion av råvaror. Det skulle stärka rikets finanser och göra landet självförsörjande vid krisituationer. Inhemsk tobak var under denna tid billigare än importerad tobak från utlandet. Tobaksodlingen tog så småningom fart i, och i närheten av, städerna då borgerskapet ville ha ensamrätt på tillverkning och försäljning av piptobak och snus. Tobaken odlades i många städer från Ystad i söder till Piteå i norr, men koncentrerades snart till Mälardalen, södra Sverige och Skåne.

I slutet av århundradet lyckades inte borgerskapet i städerna längre behålla sina privilegier och näringen spreds till landsbygden. I Skåne spreds odlingen främst till områden med sandiga lätta jordar som är typiska för Kristianstadslätten och Landskrona med omnejd. Fabrikörer köpte upp tobaksbladen av bönderna, men lokal förädling av tobak skedde även av odlarna själva. Piptobak, snus och handrullade cigarrer tillverkades och såldes lokalt under 1800-talets senare del och fram till dess att det statliga Tobaksmonopolet bildades 1915. Den småskaliga cigarr- och snustillverkningen köptes då upp av monopolet, varefter odlarna endast kunde sälja sin tobak dit.

I slutet av 1910-talet lät Tobaksmonopolet uppföra fyra mottagningsmagasin eller så kallade monopolbyggnader i Åhus, Rinkaby, Fjälkinge och i Dösjebro utanför Landskrona. I magasinerna klassificerades, vägdes och fuktprovades den inlämnade tobaksskörden. Därefter svettades tobaken i staplar och fick mogna under ett antal omplockningar. Samtliga magasin byggdes i närheten av järnvägar för vidare frakt till fabriker i bland annat Malmö, Göteborg, Sundsvall och Stockholm. I närheten av mottagningsmagasinerna anlades försöksanläggningar som försåg odlarna med frön och plantor till självkostnadspris.

Under samma tid skedde dock en minskning av odlandet i hela riket vilket var en följd av den ökande importen av utländsk tobak som höll en bättre kvalitet. Minskningen berodde även på inrättandet av Tobaksmonopolet som helt ensamt reglerade kvantiteter och prissättning. Ett undantag var dock området mellan Kristianstad och Åhus, där tobaksarealerna faktiskt ökade fram till 1950-talet. Åhus blev något av en centralort där var och varannan tomt var planterad med tobak in på husknuten. Få kunde dock leva enbart på inkomsterna från tobaken men den utgjorde länge en betydande biinkomst för många. Periodvis, men speciellt under 1950-talet, fick odlarna dåligt betalt. Den låga betalningen kunde till sist inte längre motivera den stora arbetsinsats som lades ner i framställningen. Orsaken var konkurrens från billig importerad kvalitetstobak från Afrika, vilket slutligen ledde till att tobaksodlingarna lades ner 1964.

Under en kort period i början av 1990-talet försöksodlades tobak för medicinskt ändamål, bland annat i Rinkaby utanför Kristianstad. Numera förekommer endast hobbyodling av tobaksplantor i liten omfattning av entusiaster och äldre odlare som vill hålla kunskapen och minnet levande. Alldeles nyligen har dock ett företag i Karlskrona börjat odla tobak, av den gamla skånska Åhus och Alidasorten, för cigarrtillverkning.

Tobaksladornas utseende och användning

Torkning av tobaksblad skedde från början utomhus eller så togs de in byggnader som fanns tillgängliga. Spår av tobakens upphängning med snören eller träd på runda spett som vilar på regelverk kan ibland återfinnas på vindar. Exempel på mer ovanliga ställen där man har torkat tobak är vinden i Kävlinge gamla kyrka och kyrkoruinen Sankta Annas kapell i Åhus.

Den äldsta kända typen av lador som byggdes specifikt för torkning av tobak är de så kallade *torkladorna*. De uppfördes från och med 1800-talets andra hälft och ända in på 1930-talet. Torkladorna vilar på stengrund, men de något yngre på betonggrund. De är alla enkla låga rektangulära byggnader med regelverkskonstruktion och stående rödmålad panel. De var vanligtvis täckta med stickspåntak, men täckning med tegelpannor förekom också. Vad som speciellt utmärker dem mot övriga lador och ekonomibyggnader är deras smala öppningsbara luckor av en plankbredd med gångjärn, placerade på långsidor, gavlar och rösten. Luckorna var öppna under dagen när vädret var vackert men tillslöts på natten och vid fuktig väderlek. Låset bestod oftast av en tråkloss som vreds ett kvarts varv över luckan när den var stängd.

Bilder från en torklada i Åhus med öppen lucka och från en torklada i Rinkaby med stängda långsmala luckor.

Torkladorna på Landskronaslätten har av allt att döma ett mer differentierat utseende och är svåra att skilja från övrig ekonomibebyggelse. En heltäckande och djupgående inventering krävs i området för att bringa klarhet i utseende och antal.

För att öka kvalitén på den torkade tobaken och därmed avkastningen började man från och med 1930-talet att uppföra så kallade *eldtorkningslador* efter en amerikansk förebild. Ritningar erhöles från tobaksmonopolets ombud. Eldtorkningsladorna är standardiserade och mycket karaktäristiska, främst genom sin höjd vilket gör dem synliga i landskapet och annorlunda än övrig bebyggelse. De mäter cirka 7 x 7 x 9 meter och är uppförda på en hög gjuten betongsöcket för att minska brandrisken. Väggarna är av regelverkskonstruktion och i allmänhet täckta med locklistpanel. Sadeltaget är vanligen täckt med eternitplattor. Insidan är antingen tätad med träfiberskivor (treetex) eller med spontad liggande panel för att hålla kvar värmen i ladorna. En port finns på gavelsidan eller på båda gavlarna så att en vagn av mindre modell kunde köras in. Två öppningar är placerade på var sida om sockeln med rektangulära träluckor, för att få drag på elden. Dessutom finns en plåtlucka uppe vid vardera gavelröste för reglering av värme.

Som grupp kan dessa lador verka ensartade, men individuella skillnader finns trots allt. Längd och bredd kan skilja upp till en halv meter och i höjd upp emot en meter. Vissa av dem har olika höjd på den stående locklistpanelen, där de avgränsande snedställda vattbrädorna antingen påträffas strax över pardörrarna eller är högt ställda cirka 1,5 meter under takfoten.

Exempel på eldtorkningslador i Rinkaby och Barum. Notera vattbrädornas olika position, som ger en skillnad i utseendet.

På ett fåtal lador är väggarna försedda med liggande spontad panel. Olikheter på portarna finns även, men vanligast är fasspontad fiskbensmönstrad panel och liggande fasspontad panel. Dörrar med stående spontad panel samt masonittäckta dörrar förekommer också.

Invändigt är eldtorkningsladorna försedda med ställningar där hela tobaksplanter hängdes upp på fyrkantiga spett för att torka. Det berättas av dem som var med på tobaksodlingens tid att en lada rymde tobaksplanter från ett tunnland odlad mark. På ett flertal ställen torkades dessutom tobaksplanter i flera omgångar.

I eldtorkningsladorna kunde tobaken antingen rök- eller värmetorkas. I ”rökladorna” eldade man direkt på golvet med meterlång ekved som lades under ett eller flera stålbord. De användes som skydd mot gnistor som annars lätt kunde yra omkring och antända den torkande tobaken. Uppe vid taknocken finns en lucka där röken kunde släppas ut, vilken liksom luckorna på gavelröstena öppnades via snören från marknivå. På takets utsida kröns öppningen vid nocken av en skorstensliknande huv med snedställda spjälor påminnande om jalousier. Genom att röken fick fritt spelrum inne i byggnaden gav det tobaken en mörkbrun färg och rökt smak. I ”värmetorkningsladorna” eldade man i en eller två ugnar placerade i hörnen. Veden matades in från utsidan via en järnlucka i betongsockeln och röken leddes via slingrande plåtrör en bit ovan marknivå ut genom mitten av sockeln på motsatt sida om ugnen eller ugnarna och vidare via en skorsten upp efter ytterväggen. Från en värmetorkningslada i Fjälkinge är det belagt att skorstensröret var tillverkat av Höganäskeramik. Torkning på detta sätt gav tobaken en vacker ljusgul färg.

Bilder från eldtorkningslada för värmestorkning i Kiaby med raserad ugn, ventilationslucka och hål för rör till skorstenen.

När det var dags att ta ner den rökta eller värmebehandlade tobaken från spetten var tobaken skör och kunde lätt gå sönder. Därför använde man en vattenångpanna som ställdes upp utanför ladan varifrån slangar utgick som ledde in vattenången genom runda hål i väggen. På vissa håll fuktades tobaken genom att hålla dörrarna öppna vid fuktig väderlek eller genom att man stänkte på vatten. I några få lador påträffas alltjämt utrustning i form av luftfuktighetsmätare, vattenångpannor och hållare för termometrar.

Beroende på plantagestorlek eller kapacitet kunde man bygga till eldtorkningsladorna på längden eller bredden, vanligtvis två till fyra lador. I byn Kjuge lär det ha funnits en långa med hela tio sammansatta lador, men den är numera borta.

Ladornas landskap

Tobaksladorna och tobaksodlingen satte en alldeles särskild prägel på det skånska odlingslandskapet. De lador som fortfarande står kvar på åkrar och i gårdsmiljöer minner om en arbetskrävande, men också ekonomisk betydelsefull binäring, i tämligen magra och fattig bygder.

Redan under 1700-talet beskrivs odling av tobak i de skånska städerna. Carl von Linné skildrar detta i sin skånska resa 1749. Vid sitt besök i Kristianstad nämner Linné att tobaksodlingen i staden har ökat. En karta över Kristianstad från 1748 visar att odling av tobak bedrevs på Beckholmen, söder om stadsmurarna. Vid århundradets slut när tobaksodlingen försvunnit från staden förvandlades lyckorna till välansade trädgårdar med bersåer. I en 1700-tals tidning finns en beskrivning av ett gammalt och dragigt torkhus. Det var en tobakslada byggd i korsvirke och bräder med tak av tegel i vilken Kristianstads första teaterföreställning senare uppfördes. Det var inte bara i stadslandskapet som tobak odlades vid den här tiden. Linné beskriver imponerad om 16 tunnland stora tobaksodlingar väster om Kristianstad.

Detalj ur karta över Kristianstad 1748 som visar två tobaksplantager utritade på Beckholmen utanför stadens fästningsvallar. Tobaken odlades från början av borgare inom städerna.

Utanför Landskrona var blåsten och avsaknaden av träd ett stort problem. Detta påverkade resultatet och Linné skriver ”Tobak var sådd på åkrarne utanför Landskrona men hade här ej hunnit över ½ alns höjd. Däremot sågo vi vid Lund tobaken till manshöjd. Denna tobaken var satt sist i maji månad, men att han här icke kunde växa högre, lærer vädret vara orsaken till, ty att plantera tobak utan lugn är att plantera karder uti lugn”. Av samma skäl odlades det överhuvudtaget ingen tobak i Simrishamn.

Under 1800-talet var det landskapet runt Åhus som kom att präglas av tobaksodlingen. I denna bygd bestod allmogens enda industri av tobaksplantage, vilket tog den bästa åkern i anspråk. I de torftiga trakterna behövdes inkomsten för att befolkningen skulle kunna göra rätt för sig. Tobaken sköttes med flit och omsorg, det sägs ha varit ett nöje att se folket ute på lyckorna plockande bland sina plantor.

Ur Hushållningssällskapets handlingar från första delen av 1800-talet framställs Åhus ha lång tradition av tobaksodling. Den långvariga odlingen bidrog till en högre kvalitet. Befolkningens kunskap och användning av tång från havet hade dessutom en gynnsam inverkan på jordmånen. Innanför de gamla stadsmurarna i staden odlades den mesta marken med tobaksplantor vilket gav byn och gårdsmiljöerna ett alldeles speciellt utseende.

Bylandskapet bestod av gröna fält med tobaksplantor i raka rader planterade i förband, vilket innebar att de inte sattes mitt för varandra för att på så vis ge dem större utrymme och minska risken för skador på bladen. Kännetecknande för byar som odlade tobak var lyckornas inramning av gårdarna. Husägarna kunde se sin odling från fönstret år efter år eftersom tobak alltid odlades på samma plats.

Åhus med tobakslandskapets utropstecken; de nödvändiga vippbrunnarna. En samling kvinnor trär tobaksblad på runda spett. I bakgrunden syns rejäla vassmattor som skyddade de känsliga bladen mot hårda vindar. Foto: Karl Erik Sundström.

Runt lyckorna planterades buskar, träd eller häckar av gula solrosor som vindskydd. Även vassmattor eller sävmattor uppspikade på trästörar användes för att skapa ett mer gynnsamt klimat för plantorna. Fortfarande kan rester hittas av dessa planteringar. Syren- och fläderhäckar samt trädridåer av hamlade alar är vanliga spår från gamla tobakslyckor. I Bäckaskog berättas det även om hur eldar tändes och om röken som syntes i byn under järnnätterna, eller ”järnnaddarna” som de lokalt benämndes, för att skydda plantorna mot frostsador.

Eftersom tobaksplantorna krävde mycket vatten fanns en vippbrunn, eller klyngebrunn som den lokalt kallades för, centralt placerad i tobakslyckan. Vippbrunnarna stod som en samling utropstecken i många av byarna över det annars så flacka landskapet.

När det var dags för att skörda tobaken fylldes tobakslyckan av tillfälliga torkställningar. På dessa hängdes de över två meter långa och runda spetten som var fyllda med rätt mängd tobaksblad, i rad efter rad. Vid regn övertäcktes ställningarna med trasmattor eller presenningar. Efter ungefär en vecka tömdes fälten, då tobaken var lagom torr för att hängas in under tak.

I trakterna runt Landskrona var det vanligare att se tobaksbladen uppträda på hampa- eller jutesnören, hängandes i rader längs med husens ytterväggar. Tobaken torkades ute ett par dagar för att därefter spännas upp under taksparrar eller bjälkar i lador, portar eller vindar. Lämningar i form av kvarvarande spikhuvud och snörstumpar kan fortfarande ses i ladorna.

På vissa platser finns det ännu spår efter tobaksluckorna. I Rinkaby användes fruktträd och hamlade alar som vindskydd för de känsliga plantorna vilka finns kvar på platsen än idag. Häckar som den i bakgrunden var också vanliga.

När den färdigtorkade tobaken skulle levereras till uppköpningsstället för vidare förädling fylldes vägarna av köer med bilar, traktorer, hästskjutsar och cykelkärror lastade av väl inpaketerad tobak.

Den del av befolkningen som inte hade tillgång till egen jord kunde odla till hälften- eller tredjedelsbruk. Det innebar att jordägaren stod för mark och beredningen av denna. När tobaken sedan avyttrades erhöll båda sin del av vinsten.

Genom Egnahemsrörelsen i början av 1900-talet gavs fler arbetare möjlighet till egna odlingslotter. Förmånliga statliga lån gjorde att husarna kunde köpa och bebygga egna fastigheter. I de skånska tobaksområdena blev tomterna oftast väl tilltagna, på ett eller ett par tunnlands storlek. Bybebyggelsen fick på så sätt en ny karaktär genom fler och större tomter för odling av tobak.

I och med införande av eldtorkning av tobak kom tobaksodlingarna att synas på ett annat sätt i landskapet. Större planteringar krävdes och det lockade främst lantbrukare med rejäla arealer för odling i industriell skala. Man räknade med att minst ett tunnland odlad mark behövdes per lada och torkomgång.

Den särskilt anpassade eldtorkningsladan blev också nytt tillskott till landskapsbilden. Denna tio meter höga och rödmålade träbyggnad med sina raka linjer på gjuten grund är inte lik någon annan byggnad i det skånska landskapet. Mitt på ladans taknock sitter den skorstensliknande huven, byggd som en fyrkant med snedställda spjälor, vilken röken sipprade ut genom. Denna rök och doft av tobak spred sig över bygden.

Många lador brann upp under användningen. Bilden visar en sammansatt lada i Fjälkinge. Foto: Karl Erik Sundström. Många fler försvann efter 1964 då de inte längre hade någon funktion. Kvarvarande tobakslador har olika användningsområden och några har bytt skepnad. Ladan till höger, i Nymö, är sänkt sedan det trasiga taket av eternit riskerade falla ihop.

Eldtorkningsladorna låg i direkt anslutning till tobaksfälten men en liten bit från övriga hus, för brandriskens skull. Eftersom tobak är ett mycket eldfångt material hände det ändå varje år att några eldtorkningslador blev lågornas rov. Det måste ha varit en dramatisk händelse som syntes på långt håll men trots allt hörde till tobaksodlingens tid.

Den nya ladutypen byggdes antingen som en enkel lada eller så byggdes flera lador samman på längden alternativt bredvid varandra med var sinnock. I Härnestad och Viby kan vi fortfarande skåda två tobakslador av den sammanbyggda typen med fyra framträdande taknockar. De resliga ladorna radar upp sig vid åkerns kant, med sina veckade tak som höjer sig mot horisonten. Det här är byggnader som ger en speciell prägel åt byarna. Utan tobaksladorna skulle byarnas karaktär förändras och ett viktigt särdrag försvinna.

Lador som är sammanbyggda på längden kan på håll förväxlas med logar eller magasin med andra användningsområden, men deras storlek gör att de ändå sticker ut. I Viby och Fjälkinge finns det fyra lador sammansatta efter varandra. Dessa nio meter höga och 28 meter långa byggnader är synnerligen framträdande i landskapet och som åskådare slås man av ladorernas imponerande storlek.

När tobaksodlingen upphörde 1964 kom andra grödor att odlas på fälten. Det var främst sockerbetor och grönsaker som lönade sig på de lätta sandjordarna. Kristianstads- och Landskronatrakten förlorade den utmärkande prägel som tobaksodlingen gav.

Den här synen av tobakslador, sammanbyggda på bredden, var mycket vanlig förr i tobakslandskapet. Idag är de ovanliga. Bara sju tobakslador av de sammansatta på längden finns kvar och fyra av de sammansatta på bredden som denna i Viby. Byar som stoltserar med sammansatta lador på bredden har ett unikt karaktärsdrag som inte kan ersättas av något annat.

De tidigare så stolta eldtorkningsladorna, förlorade samtidigt sin ursprungliga användning. Tiden efter att eldarna släckts har de gått olika öden tillmötes, beroende på vilken fortsatt användning de fått. Några lador står ensamma, trötta och övergivna kvar i odlingslandskapet och har grånat i brist på omsorg. Nutidens vegetationsrika landskap, med buskar och sly som har fått växa fritt, gör även sitt till att skymma sikten.

Torkladorna i byarna har också fått andra funktioner. Ibland vet inte ens nuvarande ägare om vad den ursprungliga användningen för ladan var. Endast de små rostiga gångjärnen, det gamla trävredet samt haspen som höll luckorna öppna kan berätta, för dem som vet, om den en gång så utbredda lufttorkningen av tobak.

I några byar talar väg- och gatunamn om för oss om tidigare tobaksodling och yrken som hörde där till. Exempel på detta är Tobakslyckevägen i Fjälkinge, Cigarrvägen i Rinkaby samt Tobaksvägen i Dösjöbro.

Ett landskap och en bygd är aldrig stillastående och nya verksamhetsgrenar förändrar och förvandlar ständigt dess utseende och form. För att minnas bygdens historia behövs dock spår som hjälper oss att komma ihåg. Tobaksladorna är nödvändiga i landskapet som minnesmärken över en för bygden viktig näringsgren, tobaksindustrin.

En byggnad på väg att försvinna

Alltjämt påträffas tobakslador på de ställen där tobaksodlingen koncentrerades under 1800-talet, det vill säga Kristianstadsslätten samt söder och sydost om Landskrona. Sannolikt återspeglar det nuvarande antalet lador var det fanns flest lador under tobaksepokens slutskede.

1996 år inventering omfattade 48 lador men sex av dem har tyvärr rivits eller försvunnit fram till i år. Dessbättre har ytterligare 31 återfunnits vid 2006 års inventering. 73 lador återstår därmed i dagsläget, men fler kan naturligtvis finnas. Av dessa 73 objekt är 42 torklador och 31 eldtorkningslador (de sammanfogade ladorna, räknas som ett objekt).

De byar i Kristianstadstrakten som har flest lador bevarade är Rinkaby (14), Nymö (9), Åhus (9), Bäckaskog (6) och Fjälkinge (5). I övriga byar återfinns endast enstaka eller ett par lador. Efter vad som framkom under 2006 års inventering är situationen likartad i Landskronatrakten, där enstaka torklador hittats i byarna Annelöv och Saxtorp. Mörkertalet är troligen stort i området, eftersom tobaksladorna är mindre specifika här och lätt kan förväxlas med annan uthusbebyggelse.

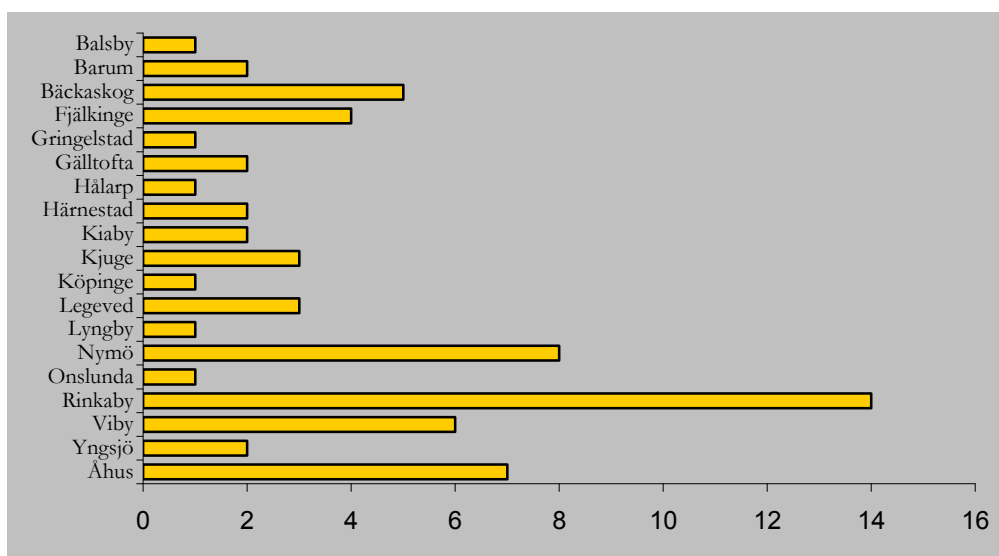
Enstaka lador har återfunnits i övriga delar av Skåne, t ex i Grevie socken på Bjärehalvön och i Blentarp socken söder om Sjöbo (eldtorkningslador, den förstnämnda är sänkt) samt i Onslunda socken norr om Tomelilla (torklada).

I och med att tobaksepoken kom till sitt slut under 1960-talet förlorade ladorna sin funktion. De som använts mer aktivt har därefter tjänstgjort som förråd, garage eller verkstäder samt i ett fall blivit ombyggd till bostad.

Genom att dessa lador har fått en ny funktion har det funnits en anledning med fortsatt löpande underhåll. De tobakslador som blivit avställningsplats för diverse föremål har inte ansetts lika angelägna att underhålla

Ladorna har i allmänhet genomgått vissa förändringar, men i mindre grad. Samtliga torklador har sekundärt försetts med kupiga eternitplattor eller plåttak, men många har kvar det gamla underliggande stickspåntaket. I många fall har luckorna spikats igen och i vissa fall har brädväggarna försetts med locklister. Eldtorkningsladorna har ofta förlorat delar av det invändiga ställningsvirket för att rymma traktorer och maskiner. I några fall har lador sänkts eller kapats, på grund av att taken har varit dåliga, så att en lägre och mer funktionell byggnad har erhållits.

När det gäller bevarandet av tobaksladorna på sikt är det framförallt viktigt att försöka hitta ett användningsområde för dem, att tak och väggar är täta och att stommen inte exponeras för väta. Ju längre tid som går innan skador åtgärdas ju dyrbarare blir reparationerna. Av de 73 lador som återstår i dagsläget är 44 i bra skick och kräver endast normalt underhåll. En relativt stor grupp, 27 lador har lätta eller medelsvåra skador vilket framförallt betyder byte av panel i olika grad.

Stapeldiagram som åskådliggör hur många kända tobakslador som finns i varje by.

Vad som är viktigt att tänka på är att endast den panel som är dålig byts vid renoivering, så att utseendet bevaras. De flesta tobaksladorna målades ursprungligen med falurödfärg. Vid fortsatt vård bör denna traditionella färgtyp användas. Ett välvårdat utseende kan, i viss mån, minska risken för vandalisering. Åtta lador har svåra skador på tak och stomme, vilket vid bevarande kräver eftertanke, yrkeskunskaper och rätt utrustning. Takskadorna har i vissa fall orsakats av dålig kvalitet på den eternit som lades under krigsåren på 1940-talet. Rötskador på stommen hänger ihop med ovan nämnda takskador vilket också har lett till att de täta träfiberskivorna (treetex) på väggarna har samlat på sig fukt.

Ett fåtal äldre torklador har ovanliga särdrag, sett utifrån årets inventering. Ett litet antal lador är anmärkningsvärt breda och har en närmast kvadratisk form. Två exempel på sådana lador finns i Åhus och Legeved. Ladan i Onslunda är uppförd med liggande panel och därför försedd med liggande luckor i stort antal. I Annelöv utanför Landskrona är torkladan byggd av cementblock på 1910-talet och inte i trä. Av de standardiserade eldtorkningsladorna är de sammanbyggda numera ovanliga, speciellt de på bredden sammanbyggda (2–4 lador), vilka endast påträffas utanför Kristianstad i Härnestad (2 st), Viby och Gringelstad.

Av Tobaksmonopolets fyra anläggningar som uppfördes i slutet av 1910-talet återstår två; en i Dösjebro utanför Landskrona som nu planeras att rivas och en i Fjälkinge utanför Kristianstad. Monopolbyggnaden i Fjälkinge är alltså mycket välbevarad, både ut och invändigt, och utgör en sammanhållen anläggning med två eldtorkningslador på tomten samt ytterligare en ombyggd sådan med bevarad grund.

Ovan; Mindre vanliga tobakslador i form av en lada av putsad cementtegel i Annelöv samt en lada i Onslunda med lig-gande luckor. Mitten; En på längden sammansatt lada i Viby och en på bredden sammansatt lada i Härnestad. Nedan; Monopolbyggnaden i Fjälkinge, en välbevarad byggnad, nästan ensam i sitt slag, med en intressant historia att berätta.

Liv i ladan

Under de senaste århundradena har landskapet bytt skepnad. I Skåne finns det inte längre någon mark som inte har omvandlats av människan. För växter och djur har det spelat en avgörande roll för deras överlevnad. En allvarlig förändring och ett hårt slag mot den biologiska mångfalden har varit borttagandet av äldre träd. Gamla grova träd och även döda och döende träd är betydelsefulla boplatser och födosöksplatser för flera hundra olika arter. Utan fristående och ihåliga träd i landskapet blir det en brist på bostäder för fåglar, insekter och fladdermöss.

Här kommer tobaksladorna in i bilden. De har, tillsammans med andra byggnader, blivit en slags ersättningsmiljöer som kompenserar en del av de naturliga men försvunna boplatserna. Uthus, ladugårdar, ängslador och jordkällare; i stort sett alla människans byggnader är intressanta för djurlivet.

Inventeringen 2006 visar att flera missgynnade arter i odlingslandskapet nyttjar och bebor tobakslador, framförallt fåglar. Tornseglare, ladasvala, hussvala, stare och sädesärla använder gärna ladans tak, bjälkar och knasthål för att bygga sig ett bo. De är alla arter som är knutna till jordbruket men vars populationer, under de sista 50 åren, oroväckande har minskat i antal.

En annan idag mer sällsynt art är tornfalken, som dock syns till vid vissa eldtorkningslador. För den är det framförallt ladans höjd som lockar. Byggnadens placering i det öppna åkerlandskapet är också av betydelse eftersom där är god sikt i olika väderstreck.

Fladdermöss är en annan djurgrupp som ofta använder människans byggnader. De är aktiva först i skymningen under tiden april till september och kan vara svåra att upptäcka. Ett par ladaägare har hittat döda fladdermöss i anslutning till sin lada men många fler beskrev att det finns fladdermöss kring deras gårdar.

Olika arter av humlor, bin och getingar, exempelvis bålgeting, är fler exempel på missgynnade arter i odlingslandskapet som nyttjar och bebor tobakslador.

Tobaksladorna kan också ha betydelse för uggelpopulationen i Skåne. Ett flertal tobaksladeägare har förr sett ugglor i anslutning till sin tobakslada. I de flesta fall har de försvunnit och en orsak kan vara att luckor, som tidigare varit öppna, har stängts igen.

Stängda luckor är ett problem för livet i tobaksladan liksom det är ett problem för ägarna med fåglar som skräpar ner. Fågelspillning innehåller ämnen som kan vara direkt frätande. Detta gör att många har stängt igen tobaksladans luckor en efter en. Stängda luckor hindrar hålhäckande fåglar från att komma in.

Utsikten är viktig för en tornfalk som spanar efter byten. De öppna landskapen kring en tobakslada är en lämplig miljö.

Samtliga arter som intresserar sig för tobakslador kan vara till nytta för människan. Sädesärlor, svalor och starar äter insekter och många av dessa är så kallade skadeinsekter som förstör de odlade grödorna. Fladdermöss är också stora konsumenter av småkryp men den största insamlingen av insekter står kanske ändå bålgetingarna för. Ett bålgetingsamhälle kan under en dag fånga tusentals byten på ett avstånd upp till 1 500 meter från boet. Det är ungefär lika mycket föda som samlas in till fågelungar i fem till sex småfågelbon.

Ugglor och tornfalkar äter främst smågnagare och sorkar, vilket är tacksamt för människan då dessa kan ställa till med mycket bekymmer på en gård. Kanske kan man med detta i åtanke ha överseende med nedskräpning i ladan?

En ekonomibyggnad som står och förfaller kan vara en mycket intressant boplat för hotade arter under en tid. Men då byggnaden till slut rasar samman är dess värde som boplat förlorat. Därför kommer en upprustning av tobakslador även att gynna befintliga biologiska värden. En förutsättning är dock att tillräcklig hänsyn tas till de värden som finns så att arter inte skräms bort eller stängs ute än mer.

Vid arbetet med att få tobaksladorna i bättre skick finns också möjligheten att gynna bostadslösa arter ytterligare genom att göra ladorna mer tillgängliga. Det kan göras relativt enkelt genom att öppna någon stängd ventilationslucka samt att sätta upp holkar.

Ett bra exempel på hur man kan erbjuda busrum åt fåglar utan att de kan skräpa ner alltför mycket i byggnaden. Boet är hopsnickrat invändigt i ladan med ingång från utsidan, högst upp på gaveln.

Vilken typ av holk som bör sättas upp beror på hur omgivningarna ser ut och avgörs från lada till lada. Den viktigaste förutsättningen för dessa åtgärder är att tobaksladornas ägare är införstådda och positiva.

Man kan på olika sätt minska problemen med nedskräpning utan att för den skull stänga ute de hemlösa arterna. Två av de besökta ladorna har ett slags duvslag på insidan av gavelröset där fåglar tillåts bygga bo. De kan dock inte flyga längre in i ladan då redet avgränsas av en vägg, se bild ovan. En invändig holk i direkt anslutning till öppningen är ett annat alternativ, där nedskräpningen begränsas till en liten yta. En annan variant är att lägga något slags skydd invändigt en bit upp i regelverket så att fågelfjädrar, pinnar och spillning inte kan falla ned inne i ladan. Städning kommer dock att behövas med jämna mellanrum och en smart lösning är nödvändig så att det inte blir alltför krångligt.

Kan en "brädhög" vara kulturhistoriskt värdefull?

Tobaksladorna ger en särprägel åt bygden och regionen. Samtidigt ger de historiska kopplingar bakåt i tiden. De lador som alltjämt finns kvar inne i byar och på åkrar minner om en 300 årig näring i landet som påverkat människors vardag och givit dem en välbehövlig extrainkomst. Ladorna i sig speglar en mer än 100-årig historia i det skånska landskapet, med de för näringen specifika byggnaderna, som tog sin ände 1964. De kan berätta om de rationaliseringar och utvecklingslinjer som tobaksodlingen genomgick under samma tid.

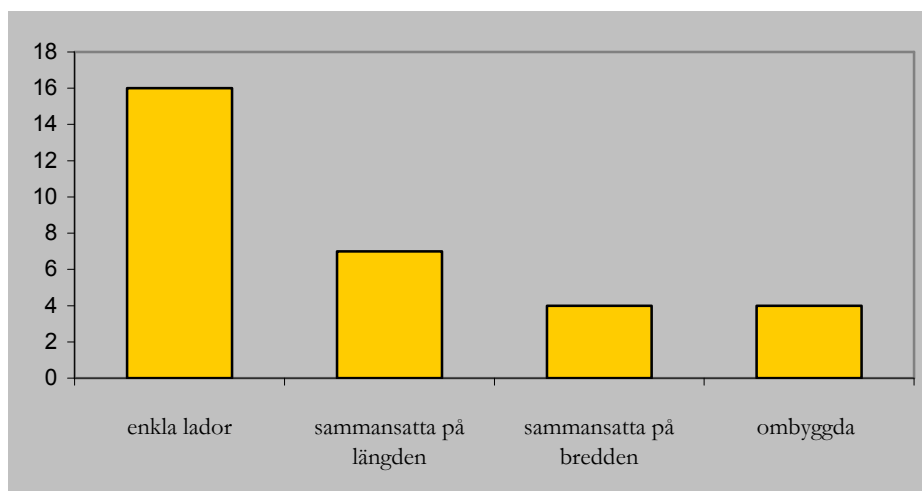
Speciellt framträdande är de relativt sent tillkomna eldtorkningsladorna som uppfördes utifrån typritningar från och med 1930-talet. Torkladorna, som främst utmärker sig i detaljviseende, har en betydligt längre tradition men kan trots det inte spåras längre tillbaka än cirka 1850–1870-tal. Dessförinnan användes logar och övriga uthus samt bostadshus för torkning av tobak. Spåren i dessa byggnader är mer diffusa i form av upphängda snören, torkställningar eller kvarvarande runda spett på vindar.

Tobaksladorna kan betecknas ha ett generellt industrihistoriskt och kulturhistoriskt värde som grupp, vilka alla har en betydelse för det allmänna medvetandet om tobaksepoken. Torkladorna är i sig enkla och funktionella samt smälter in i gårds- och bymiljön. Eldtorkningsladorna är mer utmärkande där de ligger en bit ifrån övrig bebyggelse.

Med årets inventering som bakgrund har Regionmuseet funnit att eldtorkningsladorna generellt är hotade. Fler än 150 sådana fanns i Skåne under 1940-talet, men idag återstår endast ett 30-tal. Det beror framförallt på svårigheten att hitta en funktion för dem och att deras höjd gör dem besvärliga att underhålla. Det specifika hotet är emellertid störst mot de få kvarvarande på bredden och längden sammanbyggda eldtorkningsladorna i Viby, Gringelstad, Härnestad, Fjälkinge, Håslöv och Rinkaby. På grund av deras storlek har de varit än mer kostsamma att underhålla och sannolikt ansetts uppta värdefull mark då de inte längre har haft någon funktion. Ännu färre är de torklador som har markanta och ovanliga särdrag; i Onslunda, Annelöv, Åhus och Legeved. De visar på en variation i fråga om utformning och speglar att det fanns en mångfald i sättet att gestalta tobakslador. Sist men inte minst är monopolbyggnaden i Fjälkinge i särklass vad gäller det autentiska värdet. Det är även den enda magasinsbyggnaden som återstår om monopolet i Dösjebro rivs. Sammanfattningsvis behövs ovan nämnda tobakslador för att återge tobakshanteringen och dess historia i framtiden.

Tobaksladorna hjälper oss att minnas

Under den senaste tioårsperioden har sex tobakslador försvunnit och om fler försvinner i samma takt kommer det knappast att finnas några lador kvar om hundra år. Något generellt skydd eller stöd för bevarande av tobakslador och andra överlopsbyggnader i jordbrukslandskapet finns inte. Det är upp till varje tobaksladeägare att värdesätta gårdens historia och att hålla sin lada i stånd i den mån det går. Samtidigt har vi alla ett ansvar för att förvalta kulturarvet och föra det vidare till kommande generationer.

Diagrammet visar de kvarvarande eldtorkningsladornas utformning.

Byggnadernas historiska dimension kan och bör betraktas som en resurs dels för byarnas framtida attraktionskraft, inom till exempel turistnäringen, och dels för den enskilda gårdsägaren. Att huset står på en gammal tobakslada eller att fastigheten innehåller en tobakslada används ibland som säljargument vid fastighetsaffärer.

Enskilda tobaksladeägare har möjlighet att söka statliga medel hos Länsstyrelsen för bevarande av kulturhistorisk värdefull bebyggelse. Olika förutsättningar och kriterier ligger till grund för beslut om bidrag. En förutsättning är att ladaägarna själva vill rusta sin lada och står för en viss egeninsats samt att arbetet är under antikvarisk kontroll. Andra bidragsformer kan vara kommunala byggnadsvårdsbidrag eller eventuellt finnas i form av EU-medel.

För att öka ladornas chans att finnas kvar även i framtiden vill Regionmuseet verka för att ett upprustningsprojekt kan komma till stånd och då fungera som samordnare. Under det informationsmöte som hölls i juni 2006 visade 14 ladaägare sitt intresse för att rusta upp sina lador. Med anledning av detta har en ansökan om ett sådant projekt inlämnats till Länsstyrelsen i Skåne län hösten 2006.

Referensförteckning

Litteratur

- Ahlberg, Birgitta. ”Skördar i Villand.” I: *Hösten. Svenska turistföreningens årskrift. 1954.* 1954
- Junhem, Inga. *Prisad Planta: om tobaksodling i Sverige 1724-1964.* 2004
- Karlsson, Anita. ”Om tobaksodling i Skåne.” I: *Skånes hembygdsförbunds årsbok 1964.* 1964
- Karlsson, Anita. ”Skånsk tobak.” I: *Skånes hembygdsförbunds årsbok 1965.* 1965
- Kjellberg, Sven T. ”Ur tobakens svenska historia” *Kulturen en årsbok.* Till medlemmarna av kulturhistoriska föreningen för södra Sverige 1938. 1939
- Martinsson, Gert och Drameus, Lena. *Skånska arbetsbilder: från tiden före andra världskriget.* 1984
- Rättzen, Bengt. ”Tobaksodling” I: *Kristianstads läns Hushållnings Sällskap 1814-1964.* 1964
- Swensson, Bo. *Kaffe och en Åbushavanna. Folklivsskildringar.* 2005
- Trolle, Ulf af mfl. ”Om tobak i Sverige.” I: *Ur den svenska tobaksodlingens historia, Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets Jubileumsskrift 1915-1965.* 1965

Småskrifter och artiklar

- Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet. *I Tobakens högvarter.* 1939
- Bergkvist, Gunnar. ”*Tobaksodling och cigarrmakeri.*” 1980
- Edström, Wilhelm. *Från tobaksladan till tivoliholmen. Teater och teaterliv i Kristianstad i äldre tider.* 1951
- Hansson, Sture och Helgesson, Helen. ”När tobaken frodades i V. Karaby.” *Släktbron, tidskrift för Kävlingebygdens släkt och folklivsforskare.* (1986): 1
- Jönsson, Sten Malte. ”Odlar till hälftens och mjölkakörning.” *Folk och bygd. Berättelser från Landskrona med omnejd.* (1993): 4
- Karlsson, Anita och Pålsson, Svea. 7, *Om tobaksodling.* S: ta Annas Gille i Åhus. 1987
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. *Från tobakslada till stenbrott - en inventering av industrimiljöer i gamla Kristianstads län.* 1993
- Månsson, Magnus J. 44, *Från våg till våg.* S: ta Annas Gille i Åhus. 2000
- Nilsson, Walter. ”Tobaksodling.” *Byabornet.* S: ta Annas Gille i Åhus. 1995
- Quist, Gunnel. ”Tobaksodling i Sverige, tobakens historia och tobakspolitik.” *Handlingar angående Villands härad. Fjälkinge.* Villands härads hembygdsförening. 1994
- Sundin, Sivert (red). 15, *Gilletts tillkomst och förvaltning.* S: ta Annas Gille i Åhus. 1995
- Tillberg, Tomas. 59, *Cigarrbrevens Åhus 1905.* S: ta Annas Gille i Åhus. 2005
- Wijk, Malte. *Kortfattade råd till odlare.* Tobaksmonopolets tryckeri. 1936
- Österup, Birger. ”Svensk tobaksodling. Plantager i 72 städer”. *Bygd och natur.* Sveriges hembygdsförbund. 1990

Tidningsartiklar

- ”Cigarrer från Karlskrona håller världsklass.” Enarsson, Lars-Göran. Blekinge läns tidning 2006-06-01
- ”Den svenska tobaksskörden samlas i ladorna.” Skånska dagbladet 1941-11-06
- ”Epok som gått upp i rök.” Skåne 1989-11-12
- ”Kristianstadsslätten var tobakscentrum.” Kristianstadsbladet 1990-04-17
- ”Nyodlingen går upp i rök.” Sydsvenskan 1988-10-30
- ”När tobak var en halländsk gröda.” Halland. Nr 3. 1995
- ”Skånsk tobak upp i rök.” KB Magazinet 2003. Nyheter från Kristianstads boktryckeri AB. 2003

Arkiv

Lunds Universitet, Etnologiska institutionen med Folklivsarkivet:
Frågelista 27. Om tobak, dess odling, behandling och användning. 1940

Regionmuseet Kristianstad, arkiv:

Gaverus, Boo. Inventering av tobakslador i Kristianstad län. Regionmuseet Kristianstad. 1996

Jönsson, Evert. *Tobaksodling i Köpinge från 1900-talets början och fram till 1957*. 2000

Lindhagen, Magnus. *Hamiltonska huset*. Länsmuseum Kristianstad

Situationskarta över Christianstads fästning efter lägsta vattenhorisonten. Ritad av Sven Hindradier. Avmätt 1748

Thormark, Catarina. *Tobaksodlingen och dess byggnader*. Kulturminnesvårdsprogram Kristianstads Länsmuseum. 1986

Hembygdsföreningen i Åhus; S: ta Annas Gille, arkiv:

Förteckning över anmälda tobaksodlare i riket 1924

Förteckning över anmälda tobaksodlare i riket 1963

Tobakslyckan. Film av Per Gunvall, inspelad under tobaksodlingens sista år 1964. Svenska Tobaks AB

Bilaga

Förteckning över samtliga inventerade tobakslador 2006

E= enkel eldtorkningslada

S= sammanbyggd eldtorkningslada l= på längden b= på bredden

F= ladans utseende är mycket förändrat

X= ladan är riven efter 1996

Nr.	Fastighetsbeteckning	Byggnadstyp	E	S, l/b	F	X	Socken
1	Annelöv 3:12	torklada					Annelöv
2	Karup 9:353	eldtorkningslada	E				Blentarp
3	Lyngby 17:27	eldtorkningslada	E				Everöd
4	Balsby 1:13	eldtorkningslada	E				Fjälkestad
5	Fjälkinge 206:1	eldtorkningslada	E				Fjälkinge
6	Fjälkinge 206:1	eldtorkningslada	E				Fjälkinge
7	Fjälkinge 33:1	eldtorkningslada		S, l			Fjälkinge
8	Fjälkinge 33:1	eldtorkningslada		S, l			Fjälkinge
9	Fjälkinge 18:4	torklada					Fjälkinge
10	Legeved 4:10	torklada					Fjälkinge
11	Legeved 21:1	torklada					Fjälkinge
12	Hålarp 4:160	eldtorkningslada	E		F		Grevie
13	Håslöv 1:2	eldtorkningslada		S, l			Gustav Adolf
14	Håslöv 63:1	eldtorkningslada		S, l			Gustav Adolf
15	Håslöv 72:1	torklada					Gustav Adolf
16	Håslöv 8:1	eldtorkningslada		S, l			Gustav Adolf
17	Viby 8:3	eldtorkningslada		S, b			Gustav Adolf
18	Viby 8:3	torklada					Gustav Adolf
19	Barum 2:4	eldtorkningslada	E				Kiaby
20	Barum 2:4	torklada					Kiaby
21	Bäckaskog 6:21	eldtorkningslada	E				Kiaby
22	Bäckaskog 1:92	eldtorkningslada	E			X	Kiaby
23	Bäckaskog 1:52	torklada					Kiaby
24	Bäckaskog 1:91	torklada					Kiaby
25	Bäckaskog 1:93	torklada					Kiaby
26	Bäckaskog 1:14	torklada					Kiaby
27	Bäckaskog 1:41	torklada					Kiaby
28	Kiaby 8:8	eldtorkningslada	E				Kiaby
29	Kiaby 94:1	eldtorkningslada		S, b	F		Kiaby
30	Kjuge 7:4	eldtorkningslada	E				Kiaby
31	Kjuge 7:6	torklada					Kiaby
32	Gringelstad 19:7	eldtorkningslada		S, b			Köpinge
33	Köpinge 46:3	eldtorkningslada	E				Köpinge
34	Nymö 89:1	eldtorkningslada	E		F		Nymö
35	Nymö 8:15	eldtorkningslada	E		F		Nymö
36	Nymö 15:10	eldtorkningslada	E				Nymö

Nr.	Fastighetsbet.	Byggnadstyp	E	S, l/b	F	X	Socken
37	Nymö 3:12	eldtorkningslada	E				Nymö
38	Nymö 1:5	torklada					Nymö
39	Nymö 1:5	torklada					Nymö
40	Nymö 36:7	torklada					Nymö
41	Nymö 23:2	torklada					Nymö
42	Nymö 23:21	torklada					Nymö
43	Onslunda 2:24	torklada					Onslunda
44	Gälltofta 4:15	torklada					Rinkaby
45	Gälltofta (intill 1:9)	torklada					Rinkaby
46	Rinkaby 107:2	eldtorkningslada		S, l			Rinkaby
47	Rinkaby 102:1	eldtorkningslada	E				Rinkaby
48	Rinkaby 28:20	eldtorkningslada	E				Rinkaby
49	Rinkaby 10:12	eldtorkningslada		S, l			Rinkaby
50	Rinkaby 30:1	eldtorkningslada	E				Rinkaby
51	Rinkaby 28:45	eldtorkningslada	E			X	Rinkaby
52	Rinkaby 9:29	torklada					Rinkaby
53	Rinkaby 6:22	eldtorkningslada	E			X	Rinkaby
54	Rinkaby 102:1	torklada					Rinkaby
55	Rinkaby 10:34	torklada					Rinkaby
56	Rinkaby 2:24	torklada					Rinkaby
57	Rinkaby 10:33	torklada					Rinkaby
58	Rinkaby 10:28	torklada					Rinkaby
59	Rinkaby 25:4	torklada					Rinkaby
60	Rinkaby 28:45	eldtorkningslada		S, l		X	Rinkaby
61	Rinkaby 9:6	torklada					Rinkaby
62	Rinkaby 6:44	torklada					Rinkaby
63	Rinkaby 32:19	torklada				X	Rinkaby
64	Saxtorp 6:51	torklada					Saxtorp
65	Härnestad 13:3	eldtorkningslada		S, b			Åhus
66	Härnestad 13:3	eldtorkningslada		S, b			Åhus
67	Yngsjö 7:7	torklada					Åhus
68	Yngsjö 4:56	torklada					Åhus
69	Yngsjö 2:228	torklada					Åhus
70	Yngsjö 3:361	torklada				X	Åhus
71	Åhus 5:556	eldtorkningslada	E				Åhus
72	Kv. Spillkråkan 16	torklada					Åhus
73	Kv. Hove 13	torklada					Åhus
74	Kv. Lokatten 19	torklada					Åhus
75	Kv. Kabbalöken 26	torklada					Åhus
76	Kv. Vesslan 31	torklada			F		Åhus
77	Kv. Vesslan 31	torklada					Åhus
78	Kv. Yxan 19	torklada					Åhus
79	Åhus 558:63	torklada					Åhus

Regionmuseets rapportserie 2006

Kulturmiljö

1. Folkestorps Bränneri, Folkestorp 6:5, Maglehem sn, AK, Mattias Burman, 2005
2. Vallfartskyrkan i Fru Alstad, Fru Alstad, FU, Lars Salminen, 2005
3. Röstånga kyrkogård, Röstånga sn, DK, Åsa Jakobsson och Cecilia Pantzar, Cissela Olsson, 2005
4. Hovdala slott, larm och markarbeten, Brönnestad sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2005
5. Ask kyrkogård, Ask sn, DK, Åsa Jakobsson, Klara Johansson, Mia Jungskär, Cissela Olsson, 2005
6. Hustoftagård, Väsby sn, AK, Anna Ligoura, 2005
7. Äsphult kyrka, Äsphult sn, MD, Magnus Lindhagen och Jimmy Juhlin Alftberg, 1996
8. Himmelstorpsgården, Brunnby sn, AK, Anna Ligoura, 2004
9. Jöns Jonsgården, Kattarps sn, AK, Anna Ligoura, 2005
10. Rutsbo, Sankt Ibb sn, A.K, Anna Ligoura, 2005
11. Jordberga kostall, Källstorps sn, AK, Anna Ligoura, 2004
12. Norra Grönby mölla, Anderslövs sn, AK, Klara Johansson och Mia Jungskär, 2006
13. Ekonomibyggnaad på Skarhult slott, Skarhult sn, AK, Cecilia Pantzar, 2005
14. Klostergården, KA, Lund, Paul Hansson och Anna Rabow, 2005
15. Hannas kyrka – alla tiders kyrka, Hannas sn, MD, Petter Jansson, 2004
16. Häglinge kyrka – ”... ljusare, skönare, rymligare”, Häglinge sn, AK, Magnus Lindhagen och Lotta Eriksson, 1999-2006
17. Hannas kyrka ut- och invändig restaurering, Hannas sn, AK, Petter Jansson/Lotta Eriksson, 2004-2005
18. Norra Mellby skol- och fattighus, Norra mellby sn, KA, Anna Rabow, 2005
19. Historiska museet i Lund – en värdebeskrivning, Lunds sn, DK, Henrik Borg, 2006
20. Fornstugan i Kristianstad, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2006
21. Hovdala slott- svampsanering, Brönnestad sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2006
22. Bosjökloster – nunnornas botkapell, Bosjökloster sn, AK, Cecilia Pantzar, 2003
23. Sankt Olofs kyrka, Sankt Olofs sn, AK, Cecilia Pantzar, 2005-2006
24. Västra Broby kyrka. Västra Broby sn, AK, Cecilia Pantzar, 2005-2006
25. Hassle Bösarps kyrka – invändig renovering, Hassle Bösarps sn, AK, Anna Rabow, 2005
26. Svalövs kyrka, Svalövs sn, AK, Anna Ligoura och Lotta Eriksson, 2005-2006
27. Näsums 12:2, Näsums sn, FU, UN, Elisabeth Höst, 2006
28. Perstorps baptistkapell, svampsanering, Oppmanna sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2004
29. Hassle Bösarps kyrka, Hassle Bösarps sn, AK, Anna Rabow, 2005
30. Konga kyrkogård, Konga sn, DK, Åsa Jakobsson, Mattias Burman, Mia Jungskär, Cissela Olsson och Emelie Petersson, 2005-2006
31. Bondegård-utvändig restaurering, Stoby sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2006
32. Fornlämningar utmed Sigridslundsvägen, Vä sn, FU, Helene Wihelmsen, 2003
33. Horna 3:12, Åhus sn, AU, Adam Bolander, 2006
34. Horna 3:12, Åhus sn, FU, Adam Bolander, 2006
35. Uppåkra 8:9, Uppåkra sn, FU, Helene Wihelmsen, 2004
36. Östra Broby kyrka – utvändig restaurering, Ö Broby sn, AK, Lotta Eriksson och Helena Nilsson, 2005
37. Norra Mellby klockstapel – restaurering, N Mellby sn, AK, , Jimmy Juhlin Alftberg, 2006
38. Vattenmöllan – kvarnbyggnad Krapperup 19:2, Brunnby sn, AK, Mattias Burman, 2006
39. Wallåkra stenkärlsfabrik, Vallåkra, Kvistofa sn, AK, Mattias Burman, 2006
40. Kommendanten 5 och 6, Dokumentation vid varsam ombyggnad, BD, Erika Wass och Magnus Lindhagen, 1997-1998
41. Omläggning av tak - Kvihusa 1:2, Ekjaröds sn, AK, Emelie Petersson, 2006
42. Saltus Sanctæ Mariæ, Bäckaskogs kloster – arkeologiska undersökningar under ett halvt sekel, Kiaby sn, Jan Kockum, 2006
43. Fjärrvärme i Örkelljunga kyrka. FU/SU, Helene Wihelmsen, 2006
44. Nosaby kyrka – förändring i bänkkvarter, Nosaby sn, AK, Helena Nilsson, 2006
45. Nämndemansgården, St Ibbs sn, AK, Anna Rabow, 2006
46. Vårdplan – Sporrakulla, Glimåkra sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg, Helena Nilsson, Kalle Melin, 2006
47. Magasinet på Spannarps säteri, Ausås sn, AK, Anna Rabow, 2006
48. Järnugn vid Skråbeå, Bromölla 12:19, Ivetofta sn, UN, Tony Björk, 2006
49. Kv Lyckan 42 i Åhus, Åhus sn, FU, Elisabeth Höst, 1991
50. Hustoftagårdens boningshus, Väsby sn, AK, Anna Rabow, 2005

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

51. Tingsgården i Vä. Boplats och grav från yngre bronsålder/förromersk järnålder, Vä sn, AU, UN och FU, Tony Björk, Adam Bolander och Happy Hök, 1993-1994 och 1996
52. Fjälåstorpets småskola, Brunnby sn, BMU, Henrik Borg, 2006
53. Som kungen själv stakade ut – Kvarteret Göken i Ängelholm, FU, Lars Salminen, 1991
54. Balsby 12:40 -järnåldersbebyggelse vid Råbelövssjön, Nosaby sn, FU/SU, Adam Bolander, 2006
55. Åhus 14:108 – Hårdar, flinta och metallhantverk i Transval, Åhus sn, FU, Helene Wihelmsen, 2006
56. Härlöv 50:27-I utkanten av byn, Kristianstad sn, FU, Helene Wihelmsen, 2006
57. Barsebäcks kärnkraftverk, Barsebäcks sn, DK, Henrik Borg och Helen Sannerstedt, 2006
58. Jöns Jonsgårdens tak, Kattarps sn, AK, Anna Rabow, 2005
59. Boplatserna på näset, Näsby 35:2, 35:28 m fl, Kristianstads sn, FU+UN, Helene Wihelmsen, 2006
60. Gravarna vid Bäckaskogs kloster, Kiaby sn, FU, Jan Kockum och Helene Wihelmsen, 2005-2006
61. Svenstopps mölla – arbeten på gång, Stora Köpinge sn, AK, Emelie Petersson, 2006
62. Träskolängan, restaurering av stomme, Brunnby sn, AK, Emelie Petersson, 2006
63. Stehags kyrka – utvändigt renovering, Stehag sn, AK, Lotta Eriksson, 2006
64. Träne kyrka – konservering av inventarier, Träne sn, AK, Lotta Eriksson, 2006
65. Godsmagasinet i Brösarp, Brösarps sn, AK, Emelie Petersson, 2006
66. Krukmarkeriavfall från kv Vakteln i Ängelholm, UN, Lars Salminen, 1983
67. Får man grilla här? – Kulturell mångfald möter biologisk mångfald. Anna Hadders och Anne Rosengren, 2006
68. Vård- och underhållsplan, Glimmebodagården, VP, Emelie Petersson och Helena Nilsson, 2006
69. Kyrkängen i Ivetofta – hus och gårdar under järnålder, Ivetofta sn, FU, UN, Elisabeth Höst och Helene Wihelmsen, 1990
70. Vård- och underhållsplan, Torsebro krutbruk, Färlövs sn, BD, Mattias Burman, 2006
71. ”Sporrakulla gård etapp 2”, Glimåkra sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg och Helena Nilsson, 2006
72. Sagabion i Höganäs –yttre måleri 2006, AK, Henrik Borg, 2006
73. Linbastu i Björkarp, Riseberga sn, AK, Mattias Burman, 2006
74. Slogstopps mölla, Hammarlunda sn, AK, Henrik Borg, 2006
75. Uthusbyggnad vid Pyringatorpet, Röke sn, AK, Mattias Burman, 2006
76. Östra begravningsplatsen, Kristianstad, DK, Lotta Eriksson, Åsa Jakobsson, Cissela Olsson, 2006
77. Ausås församlingshem –takomläggning och lagning av innervägg, Ausås 15.1, Ausås sn, AK, Mattias Burman, 2006
78. Bondrumsgården, Bondrum 13.19, Fågeltofta sn, AK, Emelie Petersson, 2006
79. Glimmebodagården, Brösarps sn, AK, Emelie Petersson, 2006
80. Ingeborrarpgården- takomläggning, Ingeborrarp 1:4, Rya sn, AK, Mattias Burman, 2006
81. Föremålen på Månses. Reflektioner kring föremålsdokumentationen på torpet Månses, Skärnsnäs 9:37, Vånga sn, Åsa Alftberg, 2006
82. Fischerska gården, Simrishamns sn, AK, Emelie Petersson, 2006
83. Kv Skäran 6 – direktör Ture Mechelsens villa, DK, Lotta Eriksson, 2006
84. Mejeribyggnader i Skåne, Inventering 2005-2006, Henrik Borg, 2005
85. Ballingstorp 1:9, Kviinge sn, AK, Emelie Petersson, 2006
86. Trollenäs kyrka – utvändigt renovering, Trollenäs sn, AK, Lotta Eriksson, 2006
87. Kumlatofta 5.12, Everlövs sn, AK, Emelie Petersson, 2006
88. Silversmedjan, Vapenbrodern 8, Kristianstad, AK, Emelie Petersson, 2006
89. Folkestorpsbränneri- invändig upprustning, Folkestorps 6:5, Maglehem sn, AK, Mattias Burman, 2006
90. Att Fånga habitus – kulturmiljö, boendemiljö och identitet. Ett metodutvecklingsprojekt, Katarina Ohlsson och Anne Rosengren, 2006
91. Gårdar från förromersk järnålder- Rinkaby 7:23, Rinkaby sn, UN, Helene Wihelmsen, 2004
92. Bollerups borg, Bollerups sn, AK, Emelie Petersson, 2006
93. Grönby kyrka – byte av golv i kyrkorum, Grönby sn, AK, Lotta Eriksson, 2006
94. Kastanjegården – konservering av interiört måleri, N Varalöv sn, AK, Helena Nilsson, 2006
95. Tobaksdoft, minnen och mångfald – Tobakslador i Skåne 2006, PJ och DK, Mattias Burman, Ann-Christine Ernststedt och Åsa Jakobsson, 2006

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

